

Mr. Rudo KRALJEVIĆ

Dr. PAVAO ANĐELIĆ I PROSTOR KAO (ZAKLJUČNI) IZVOR

Pavo Andelić je, iako pravnik, početnom službom i fakultetskom naobrazbom, bio rođeni geograf, osobito topograf i antropogeograf i, prostoru okrenut jurist terenski praktičar, vrstan znalac prirodno-zemljopisne uvjetovanosti administrativnog organiziranja svake države i njezinih područnih sastavnica (ili paradržave) u skoro svim vremenima!

Kako nam kazuju suradnici, suvremenici i srodnici, taj mu je urođeni i visokoodnjegovani prostorni istraživački instinkt (ponijet iz rodne seoske sredine i usavršavan posredstvom pravničke terenske službe) omogućavao da iz reljefne logike i karakterističnih joj jedva zamjetnih plastičnih profila "procita" i ono što uopće nije nalazio ni u klasično poimanom povijesnom vrelu niti u arheološkom preostatku.

Iako profesionalno arheolog muzealac, on je također kao dobar poznavatelj klasičnih i suvremenih jezika bio dorastao arhivski istraživač, te kompetentan znanstveni djelatnik u oblasti pomoćnih povijesnih znanosti, riječju: cijelovit i smion znanstvenik, erudit, historiograf kakav se (za odgoj studentskih naraštaja) mogao samo poželjeti. Međutim, unatoč tome, on je cijelog života ostao bez sveučilišne katedre na kojoj bi možda stvorio i svoju histiografsku školu. U ovome bismo slučaju, najvjerojatnije, mogli reći: Ne znamo točno koliko je obrazovanje izgubilo, ali sigurno znamo da je znanost bila na trajnu nedvojbenu dobitku!

Pavao Andelić primjenjuje originalan, široko otvoren, elastični nekabinetski istraživački model kojega karakteriziraju ne samo pažljivo kritičko provjeravanje vjerodostojnosti arhivskih i staložena prosudba materijalnih izvora nego se svemu tome također dodaju i osebujna metodološka osvježenja. Njegovu postojanu istraživačku orijentaciju čini interdisciplinarnost. Ona je obilježena smionim, često neuobičajenim kombiniranjem i preplitanjem širokog spektra raznolikih metodoloških

mogućnosti i korisnih spoznajnih plodova i rezultata nezavisnih, uposebljenih znanosti. U nizu povijesnih i inih disciplina, čiji se postupci i rezultati najčešće koriste, jesu najzastupljenije raznolike znanosti geografskog, lingvističkog, etnološkog, pravno-političkog, kulturno-umjetničkog i sličnog usmjerenja. Tim se postupkom istraživano pitanje uspijeva sagledati u cijelosti, zaokruženo i dorečeno. Istim se putem uveliko nadoknađuje i kronična oskudica i upitna vjerodostojnost fragmentiranih povijesnih vrela, što prati svaki ozbiljniji studij srednjovjekovlja kod nas. Naravno da magistralno obilježe tome istraživačkom modelu poglavito daje veoma uravnoteženo korištenje povijesnog i arheološkog metodološkog instrumentarija uza striktno poštivanje zadatih istraživačkih ciljeva.

Istraživačkim postupkom i procesom našeg povjesnika, prepoznatljivo vlada, polazno i umnogome zaključno uvjerenje, da je prostor, shvaćen u najširem sadržajnom smislu skupa raznolikosti, s gotovo neizmjenjivim reljefnim i drugim geofizičkim odlikama, ali i, s promjenama izrazito podložnim antropogeografskim, posebice demografskim, etničkim, vjerskim i uopće kulturološkim obilježjima, temeljni izvor i utoka, svih izvora! Tako sadržajno shvaćen prostor je pravo, autentično povijesno sudište. To je svojevrsno zborno mjesto: muzej, živa etnozbirka, ujedno i osebujni "arhiv u prostoru" koji pod vedrim nebom sabire i, manje ili više, trajno čuva (kad u utrobi zemlje, kad u glavama ljudi i u živućim obilježjima urođenog, autohtonog, zemljji vjernog i prilježnog puka) tragove svjedočanstva i zapamćenja iz narodne predaje što pripovijedaju o iskonskoj povijesnoj djelatnosti čovjeka proučavatelja kraja. Te u stvarnom prostoru objedinjene sagledane, inače razlomljene tradicijske sličice, ma koliko god se na prvi pogled činile problematične i upitno vjerodostojne, mogu biti poprilično dobra istraživački poticajna dopuna, a počesto i usmjeravajući kritički prosudbeni korektiv utemeljenosti i pouzdanosti raspoložive pisane građe.

Treba imati strpljenja i talenta pa te "čitkije" ili zamršenije spontane prirodne "zapise", "poruke", "pouke" i sjećanja (očuvane u njemu materijalnom spomeniku, prirodnu okruženju s njegovom reljefnom strukturonom s hidrografskom i prometnom mrenom, kao i u prostoru primjerenu tradicionalnom gospodarstvu, a i u predaji i njezinu pamćenju) znati među se usuglašeno promotriti te s poznatim nam arhivskim vrelima pažljivo kritički propitati, prosuditi, protumačiti i razumjeti.

Tada će uprošteni, šturi i crno-bijeli skup naših dotadašnjih spoznaja o nedovoljno osvijetljenoj srednjovjekovnoj povijesti neočekivano "procvjetati" višebojnim obogaćenim spoznajnim mozaikom. Otuda u istraživačkom postupku Pavla Andelića mnogo terenskih obilazaka, obilje korištena arheološkog, etnološkog te kulturno-geografskog i kulturno-povijesnog

materijala. Suočiti svjedočke i svjedočanstva, po mogućnosti iz svih dostupnih pisanih i materijalnih (i inih) izvora, zatim te istrgane spoznajne sličice iz skupa najčešće korištenih povijesnih i nepovijesnih disciplina kritički međusobno ukrstiti, i na koncu, s izravnim osobnim iskustvenim doživljajem promatrana prostora sve usporediti, i tek onda iz toga najčešće kontradiktorna gradiva pokušati sintezirati pitki pročišćeni sok povijesne "istine", istraživački je ideal, kojega je sa suradnicima pokušavao dosegnuti dr. Pavao Andelić.

Na kraju šture skice za portret ovog historiografa, dodajmo da tijek njegove znanstvene rasprave krasi usprkos grubom vremenu rijetko sretani uljudni i trijezni znanstveni dijalog. On je važno obilježje opusa ovoga štovanog znanstvenika u cjelini. Bijaše to prepoznatljivo obilježje jednog glasa, koji je svojom staloženošću, radinošću i kultiviranim mirom, nadglasavao jednoumnu znanstvenu galamu cijele jedne isprazne epohe!